

DEĞİŞEN DÜNYADA ULUSLARARASI İLİŞKİLERİ OKUMAK

DERLEYENLER

TARIK OĞUZLU, ÖNER AKGÜL

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

DEĞİŞEN DÜNYADA ULUSLARARASI İLİŞKİLERİ OKUMAK

DERLEYENLER TARIK OĞUZLU, ÖNER AKGÜL

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI 723

SIYASET BİLİMİ 78

ISBN 978-605-399-626-2

1. BASKI İSTANBUL, ŞUBAT 2024

© İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ İKTİSADİ İŞLETMESİ

YAZIŞMA ADRESİ: HACIAHMET MAHALLESİ, PİR HÜSAMETTİN SOKAK, No:20, 34440, BEYOĞLU / İSTANBUL

TELEFON: 0212 311 64 63 - 311 61 34 / FAKS: 0212 216 24 15 • SERTİFİKA No: 51672

www.bilgiyay.com

E-POSTA yayin@bilgiyay.com

DAĞITIM dagitim@bilgiyay.com

YAYINA HAZIRLAYAN HÜLYA HATİPOĞLU

DİZGİ, UYGULAMA VE KAPAK GÖRKEM DİDEM ÖZTUNCER

BASKI VE CİLT BİNCAN MATBAACILIK YAYINCILIK SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ

TAYAKADIN MAH. ULUBATLI HASAN CAD. NO:255 ARNAVUTKÖY İSTANBUL

TELEFON: 0212 401 98 43 • SERTİFİKA No: 72758

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ KÜTÜPHANESİ KATALOGLAMA BÖLÜMÜ TARAFINDAN KATALOGLANMIŞTIR.

Names: Oğuzlu, Tarık, compiler. | Akgül, Öner, compiler.

Title: Değişen dünyada uluslararası ilişkileri okumak / derleyenler Tarık Oğuzlu, Öner Akgül.

Description: İstanbul : İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2024. | Includes bibliographical references and index.

Series: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları; 723. Siyaset Bilimi; 78.

Identifiers: ISBN: 9786053996262 (paperback)

Subjects: LCSH: International relations. | International relations --Research. | International relations --History. | International relations --Philosophy. | Political science. | Diplomacy. | Globalization. | World politics --History. | International economic relations. | Economics --Political aspects.

Classification: LCC: JX1395 .D44 2024

DEĞİŞEN DÜNYADA ULUSLARARASI İLİŞKİLERİ OKUMAK

DERLEYENLER

TARIK OĞUZLU, ÖNER AKGÜL

Ailelerimize ithaf edilmiştir...

İçindekiler

- xi** Derleyenler ve Yazarlar
- xvii** Önsöz
TARIK OĞUZLU, ÖNER AKGÜL
- xix** Giriş: Değişen Dünyayı Okumanın Zorluğu, Bilinci ve Amacı Üzerine
TARIK OĞUZLU, ÖNER AKGÜL
- 1** **1** Yeni Dünya Düzeninin Kodları
TARIK OĞUZLU
- 1** Giriş
 - 2** Dünya Düzeni
 - 5** Eski Düzene Dair
 - 7** Yeni Düzene Geçerken Değişen Dengeler
 - 11** İki Kutuplu Mu, Çok Kutuplu Mu?
 - 15** Zemin Kaybeden Evrenselcilik
 - 17** Yeni Dünya Düzeni, Küreselleşme ve Güvenlik
 - 20** Yeni Dünya Düzeni ve Geleneksel Güvenliğin Dirilişi
 - 25** Sonuç Yerine
- 29** **2** Eleştirel Politik Ekonomi Yaklaşımı Açısından Devlet-Toplum-Sistem İlişkisi
FARUK YALVAÇ
- 29** Giriş
 - 34** Devlet Nedir?
 - 37** Devlet ve Toplum
 - 45** Devlet ve Dünya Sistemi
 - 51** Sonuç
- 59** **3** Uluslararası İlişkiler ve Küresel Yönetişim: Aktörler ve Yapılar
İSMAİL ERKAM SULA, EMEL PARLAR DAL
- 59** Giriş
 - 61** Küreselleşmenin Etkisinde Uluslararası İlişkiler
 - 67** Uluslararası İlişkilerin Aktörleri, Yapısı ve Küresel Yönetişim
 - 73** Küresel Yönetişimin Krizleri ve Geleceği
 - 77** Sonuç

- 81** **4** Uluslararası İlişkilere Teorik Bakmak: Zorluklar, Fırsatlar
SEÇKİN BARIŞ GÜLMEZ
 81 Giriş
 82 Ana Akım Uluslararası İlişkiler Teorilerinin Dönüşümü: Yeniden Tanımlama
 100 Batı'nın Ötesine Geçmek: Küresel Uluslararası İlişkilerin Doğuşu
 104 Sonuç
- 109** **5** Yeni Dünya Düzeninin Uluslararası Ekonomi Politikği
HÜSEYİN EMRAH KARAOĞUZ
 109 Giriş
 111 Ekonomik Liberalizm: İliştirilmiş Liberalizm ve Neo-liberalizm
 117 Yapısalcılık: Sınıf Temelli Analiz ve Kapitalizm Eleştirisi
 119 Yeni Dünya Düzeninin Uluslararası Ekonomi Politikği Üzerine
 127 Uluslararası Ekonomi Politik Perspektifi ile Covid-19 Küresel Salgını
- 135** **6** Yeni Dünya Düzeninde Güç Tartışması
KADRI KAAN RENDA
 135 Giriş
 136 Uluslararası İlişkilerde Gücü Tanımlamak
 139 Uluslararası İlişkilerde Gücü Anlamak
 158 Yeni Dünya Düzeninde Gücü Yeniden Düşünmek
 161 Sonuç
- 165** **7** Güvenlik Ekolleri: Ne, Nasıl, Niye?
BARIŞ ÇAĞLAR
 165 Giriş
 167 Bilimsel Ekoller Nasıl Oluşur?
 172 Ekoller Hangi Hususlara Eğilir?
 174 Ekollerin Felsefi ve Normatif Farkları
 179 Klasiklerin Yeniden Değerlendirilmesi
 180 Devletlerin Kontrolünden Çıkan Dinamikler
 190 Sonuç

- 197** **8** Yeni Dünya Düzeni, Endüstri 4.0 ve Savaş
ÖNER AKGÜL
197 Giriş
199 Değişimin Zorlayıcı Unsurları Üzerine Kısa Bir Teorik Başlangıç
203 Nüfus, Teknoloji ve Kaynaklar
206 Endüstri Devrimleri, Savaş Nesilleri ve Uluslararası İlişkilerde Yeni Düzen Kurguları
213 Dördüncü Endüstri Devrimi, Temel Bileşenleri ve Getirileri
217 Dördüncü Endüstri Devriminin Savaş ve Çatışmalara Etkileri
223 Uluslararası İlişkilerin Analiz Düzeyleri, Endüstri 4.0 ve Savaş Olgusu
230 Sonuç
- 237** **9** Yeni Dünya Düzeninde Dış Politika
BEZEN BALAMİR COŞKUN
237 Giriş
238 Yeni Dünya Düzeni: Nedir, Ne Değildir?
242 Yeni Dünya Düzenine Meydan Okumalar
246 Yeni Dünya Düzeninde Dış Politika: Nedir, Ne Değildir?
253 Sonuç: Yeni Olan Aslında Eskidir
- 257** **10** Diplomasinin Değişen Karakteri: Dijital Diploması ve Kamu Diploması Çağında Mıyız?
BARIŞ ÖZDAL, KADER ÖZLEM
257 Giriş
259 Ana Hatlarıyla Diplomasinin Tarihsel Gelişiminde Karakter Değişimi
272 Kamu Diploması
279 Dijital Diploması
284 Sonuç
- 289** **11** Değişen Dünyada Feminizm: Eleştiriler Üzerinden Bir Okuma
ÇİĞDEM AYDIN KOYUNCU
289 Giriş
294 Cinsiyet (*Sex*) ve Toplumsal Cinsiyet (*Gender*) Ayrımı Temelinde Eleştiriler
299 Kadın, Toplumsal Cinsiyet ve Feminist Çalışmalar Şeklinde Ayrı Tanımlamalara Dair Eleştiriler

- 303** Uluslararası İlişkilerde Tek Bir Feminist Yaklaşımın Olmaması
306 “Batı Temelli” Feminist Söylem Eleştirileri
309 Asli ve Evrensel Kadın Söylemi Eleştirisi
313 Sonuç
- 319** **12** Küresel İlişkilerde Ahlaki Gerilim: Tikellik ve Evrensellik
MUSTAFA ATATORUN
319 Giriş: Ahlak ve Uluslararası İlişkilerin Küreselleşmesi
325 Komüniteryanizm ve Tikellik
331 Kozmopolitanizm ve Evrensellik
336 Tikellik ile Evrenselliğin Karşıtlığı ve Birlikteliği
342 Sonuç
- 347** **13** Yeni Dünya Düzeninde Büyük Strateji
BAYBAR S ÖĞÜN
347 Giriş
350 Kavramın Tarihi ve Konumu
354 Büyük Strateji: Ulusal Güvenlik Politikası Mı Yoksa Dış Politika Mı?
357 Geleneksel Uluslararası İlişkiler Paradigmaları ve Büyük Strateji
361 Analiz Düzeylerinde Büyük Strateji
365 Yetenek Dağılımı
373 Küreselleşme, Devlet ve Diğer Aktörler
378 Sonuç: Yeni Dünya Düzeninde Büyük Stratejinin Dönüşümü Mü Yoksa Sürekliliği Mi?
- 387** Sonuç: Dünya Nereye Gidiyor?
TARIK OĞUZLU, ÖNER AKGÜL
- 391** Dizin

DERLEYENLER

TARIK OĞUZLU

İstanbul Aydın Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde öğretim üyesi ve Fen-Edebiyat Fakültesi Dekanı olan Prof. Dr. Oğuzlu, Uluslararası İlişkiler alanındaki doktora derecesini 2003 yılında Bilkent Üniversitesi'nden, yüksek lisans derecelerinden ilkinin yine aynı alanda Bilkent Üniversitesi'nden (1998), ikincisini ise Avrupa Birliği Komisyonu Jean Monnet bursuyla gittiği London School of Economics and Political Science'tan aldı (2000). 2008 yılında doçent, 2013 yılında ise profesör oldu. 2004-2012 yılları arasında Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde öğretim üyesi olarak görev yapan Oğuzlu, 2012-2021 yılları arasında Antalya Bilim Üniversitesi bünyesinde Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü Başkanlığı ile Sosyal, Ekonomik ve Politik Araştırmalar Merkezi'nin (SEPAM) direktörlüğünü yürüttü.

Oğuzlu, Dış Politika Enstitüsü'nde akademik danışmanlık yapıyor ve yorum ve analizleriyle düzenli olarak yazılı ve görsel basında yer alıyor. Akademik makaleleri, *Political Science Quarterly*, *Middle East Policy*, *International Journal*, *Security Dialogue*, *Middle Eastern Studies*, *Turkish Studies*, *Cambridge Review of International Affairs*, *European Security*, *International Spectator*, *Contemporary Security Policy*, *Australian Journal of International Affairs*, *Mediterranean Politics*, *Journal of Balkans and Near East Studies*, *Insight Turkey* ve *Uluslararası İlişkiler* gibi hakemli ve bilimsel indekslerde yer alan dergilerde yayımlandı. Yazdığı veya derleyicilerinden olduğu kitap çalışmaları: Paul Kubicek, Emel Parlar Dal ve Tarık Oğuzlu (der.), *Turkey's Rise as an Emerging Power* (Londra ve New York: Routledge, 2015); Tarık Oğuzlu, *Değişen Küresel Dengeler ve Bölgesel Gelişmeler Işığında Türk Dış Politikası* (Antalya: Antalya Bilim Üniversitesi Yayınları, 2014); Tarık Oğuzlu, *Güncel Gelişmeler Işığında Türk Dış Politikası: Zorluklar ve Fırsatlar*. (Antalya: Antalya Bilim Üniversitesi Yayınları, 2013); Tarık Oğuzlu, *NATO Ortaklıkları ve Türkiye, Barış İçin Ortaklık, Akdeniz Diyalogu ve İstanbul İşbirliği Girişimi* (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2013); Tarık Oğuzlu ve Ceyhan Çiçekçi (der.), *Küresel ve Bölgesel Güçlerin Ortadoğu Politikaları Arap Baharı ve Sonrası* (Ankara: Nobel Yayınları, 2019).

ÖNER AKGÜL

2005 yılında Uludağ Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun oldu. İlk yüksek lisansını İstanbul Harp Akademileri Komutanlığı, ikinci yüksek lisansını ise Marmara Üniversitesi, AB Enstitüsü'nde tamamladı. "Uluslararası İlişkilerde Devletlerarası Savaş ve Savaş Nedenlerinin Teorik İncelemesi" başlıklı teziyle 2013 yılında doktora derecesini Gazi Üniversitesi'nden aldı, 2008-2013 yılları arasında araştırma görevlisi olarak çalıştığı Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Dr. Öğretim Üyesi unvanıyla çalışmalarına devam etti. 2016-2017 akademik yılında doktora sonrası araştırmaları için TÜBİTAK 2219 bursuyla ABD'ye giden Akgül, Illinois Üniversitesi (Urbana-Champaign) Siyaset Bilimi Bölümü'nde Prof. Dr. John A. Vasquez'in danışmanlığında, doktora sonrası araştırmacı ve ACDIS (Programs at Arms Control, Domestic and International Security) enstitüsünde konuk öğretim üyesi olarak çalışmalarını tamamladı. 2021 yılında doçent olan yazar 2023 yılında Milli Savunma Üniversitesi, Atatürk Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, Savaş Çalışmaları Anabilim Dalı'nda görevine devam etmektedir.

YAZARLAR

MUSTAFA ATATORUN

2006 yılında Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda lisans öğrenimini, 2011 yılında Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı'nda "Avrupa Birliği (AB) Bölgesel Politikası: Macaristan ve Türkiye Uygulamaları" başlıklı tez çalışmasıyla yüksek lisansını tamamlamıştır. 2016 yılında ise, aynı enstitüde Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda "Uluslararası Etik'in Teorik Açmazları: Rasyonalite, Kimlik ve Evrenselleştirilebilirlik" başlıklı tez çalışması ile doktora derecesi almaya hak kazanmıştır. 2009 yılında araştırma görevlisi olarak akademik çalışma hayatına başlayan Atatorun, 2016 yılından bu yana Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. 2023 yılında doçent ünvanı alan Mustafa Atatorun, lisans ve lisansüstü programlarda Uluslararası İlişkiler Teorileri, Küreselleşme ve Milliyetçilik, Siyaset Felsefesi, Avrupa Entegrasyon Teorileri ve Politikası derslerini vermektedir. Atatorun'un genel ilgi ve çalışma alanları arasında uluslararası ilişkiler teorileri, çeşitli dış politika konuları ve Avrupa yer almaktadır. Bununla birlikte, özellikle siyaset teorisi ve uluslararası ilişkileri birlikte ele alan konulara ve yaklaşımlara yoğun ilgi duymaktadır.

ÇİĞDEM AYDIN KOYUNCU

1999 yılında Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun oldu. 2002'de Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde "Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Avrupa Birliği'ne Üyeliğinin Yaratacağı Sorunlar" başlıklı teziyle yüksek lisansını, yine aynı enstitüde "İnsan Hakları ve Güvenlik İlişkisi Açısından Azınlık Sorunları: Yunanistan Örneği" başlıklı teziyle doktorasını tamamladı. 2000 yılında aynı üniversitede araştırma görevlisi olarak akademik kariyerine başlayan Aydın Koyuncu, 2017 yılında doçent, 2023 yılında ise profesör unvanlarını aldı. Balkanlar, insan hakları, azınlık sorunları, uluslararası örgütler ve uluslararası ilişkilerde feminizm ve kadın, başlıca çalışma alanları arasındadır. 2010 yılında *Uluslararası İlişkiler* dergisinde yayımlanan "Feminist Uluslararası İlişkiler Yaklaşımı: Temelleri, Gelişimi, Katkı ve Sorunları" (Özlem Tür ile), 2012 yılında *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*'nde yayımlanan "Feminist Uluslararası İlişkiler Yaklaşımları Açısından Güvenlik Konusunun Analizi", 2019 yılında *Current Security Issues in International Relations* adlı kitapta yer alan "A Feminist Analysis of Nuclear Armament's Impacts, Actors and Discourse", 2020 yılında *Uluslararası İlişkiler Etiği* adlı kitapta yayımlanan "Feminist Etik", 2018 yılında *International Journal of Social Inquiry* adlı dergide yayımlanan "Makedonya'daki İstikrarın Sürdürülebilirliğinin Ohrid Çerçeve Anlaşması Bağlamında Analizi" (Samet Yılmaz ile) ve 2018 yılında *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*'nde yayımlanan "Yunanistan'daki Makedon Azınlık Sorununun Yunan Ulus İnşa Süreci Bağlamında Analizi", yazarın başlıca çalışmaları arasında yer alıyor.

BEZEN BALAMİR COŞKUN

Doç. Dr. Coşkun, dış politika ve güvenlik konusunda uzmandır. Uluslararası ilişkiler alanında doktora derecesini İngiltere’de Loughborough Üniversitesi’nden aldı. Yurtiçi ve yurtdışında birçok yükseköğretim kurumu ve araştırma merkezinde çalışan Coşkun, şu anda TED Üniversitesi Küresel Vatandaşlık ek dal programında ders veriyor. Dış politika ve güvenlik alanında yaptığı akademik çalışmalar, ulusal ve uluslararası araştırma fonlarıyla desteklendi. Çalışmaları makale, kitap bölümü ve politika analizi olarak ulusal ve uluslararası mecralarda yayımlandı.

BARIŞ ÇAĞLAR

Dr. Öğretim Üyesi Çağlar, lisans, yüksek lisans ve doktora derecelerini uluslararası güvenlik alanında Bilkent Üniversitesi’nden aldı. Doktora tez araştırmasının bir bölümünü kurumsal bağı olmaksızın Yale Üniversitesi ve Harvard Üniversitesi’nde yaptı. Uluslararası güvenlik ve ittifak politikaları üzerine çalışan Çağlar, bu konularda İstanbul MEF Üniversitesi’nde lisans ve yüksek lisans dersleri veriyor. Yarı zamanlı olarak Milli Savunma Üniversitesi’nde, 2018-2022 yılları arasında, “Devlet Dışı Siyasi Şiddet ve Uluslararası İlişkiler” adlı yüksek lisans dersini verdi. Gürcistan’da NATO uluslararası personelinin kitle imha silahları eğitiminde görev aldı. Ayrıca, uluslararası bir örgüt olan Terörle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi (TMMM)-Türkiye’yi Yunanistan’da temsil etti. Makaleleri, *Middle East Policy*, *ORIENT Islam-Zeitschrift für Geschichte und Kultur des Islamischen Orients*, *COE-DAT Booklet on Border Security*, *COE-DAT Newsletter* ve *Ortadoğu Analiz* (ORSAM) adlı uluslararası ve ulusal hakemli dergilerde yer aldı.

SEÇKİN BARIŞ GÜLMEZ

Doç. Dr. Gülmez, 2017’den bu yana İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi’nde öğretim üyesi olarak görev yapıyor. Öncesinde Warwick Üniversitesi’nde yarı-zamanlı öğretim görevlisi ve Koç Üniversitesi’nde doktora sonrası araştırmacı olarak çalıştı. Lisans derecesini Orta Doğu Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nden 2002 yılında alan Gülmez, 2006’da yine aynı bölümde yüksek lisansını tamamladı. Doktora derecesini 2014 yılında Londra Üniversitesi Royal Holloway Koleji’nden, Türkiye’deki Avrupa şüphecilği üzerine teziyle aldı. Doktora sonrası araştırma konuları arasında diplomasi, dış politika ve uluslararası ilişkiler eğitimi yer almaktadır. Bu konulardaki çalışmaları *Foreign Policy Analysis*, *British Journal of Middle Eastern Studies*, *Interventions: Journal of Postcolonial Studies* ve *Place Branding and Public Diplomacy* dergilerinde yayımlandı.

HÜSEYİN EMRAH KARAOĞUZ

Kadir Has Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Dr. Öğretim Üyesi'dir. 2009 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi İktisat Bölümü'nden mezun olan Karaoğuz, aynı üniversitenin Bilim ve Teknoloji Çalışmaları programından 2012 yılında yüksek lisans derecesini aldı. 2017 yılında Central European University'den doktora derecesini alan yazarın çalışmaları, *Third World Quarterly*, *Globalizations*, *Southeast European and Black Sea Studies* ve *Turkish Studies* gibi dergilerde yer aldı. Ağırlıklı olarak uluslararası/karşılaştırmalı ekonomi politik, kalkınmanın ekonomi politikası ve dış politikanın ekonomi politikası üzerine çalışıyor. Yazar 2023 yılında Üniversitelerarası Kurul'dan Doçentlik ünvanını almıştır.

BAYBARS ÖĞÜN

Ahi Evran Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Dr. Öğretim Üyesi'dir. Lisans derecesini Yeditepe Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler (İngilizce) Bölümü'nde tamamladı, yüksek lisans ve doktora derecelerini ise Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden aldı. 2013-2018 yılları arasında aynı bölümde araştırma görevlisi olarak çalıştı. 2018 yılından beri Ahi Evran Üniversitesi'nde görev yapıyor. Uzmanlık alanları; uluslararası ilişkiler teorileri, Türk dış politikası ve uluslararası politikadır. Siyaset Bilimi, Siyasi Düşünceler Tarihi, Theories of International Relations, International Politics ve Introduction to International Relations derslerini verdi. Son makalesi “Büyük Strateji Çalışmaları için Bir Kılavuz: Siyasi ve Askeri Perspektif” *Güvenlik Stratejileri Dergisi*'nde, son kitap bölümü “From Systemic Emulation to Military Innovation: Turkish Drones and International Politics” ise Barış Ateş'in derlediği *Military Innovation in Türkiye: An Overview of the Post-Cold War Era* (Routledge, 2023) içinde yayımlandı.

BARIŞ ÖZDAL

1997 yılında Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun oldu. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde yüksek lisans (2000), Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde doktora eğitimini tamamladı (2004). Prof. Dr. Özdal, aynı bölümde öğretim üyesi olarak görev yapıyor. Aynı zamanda Diplomasi Araştırmaları Derneği'nin başkanlığını yürütüyor.

KADER ÖZLEM

1986 yılında Bulgaristan'ın Kırcaali şehrinde doğdu. 1989'da bu ülkeden yaşanan zorunlu göçle ailesiyle Bursa'ya göç etti. Eğitim hayatı Bursa'da geçen Özlem, Uludağ Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun oldu. Yüksek lisansını da aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı'nda sürdürdü ve 2010 yılında "Soğuk Savaş Sonrası Dönem Türk-Bulgar İlişkilerinde Türk Azınlığın Durumu" başlıklı teziyle mezun oldu. Uludağ Üniversitesi'nde 2011'de başladığı doktora eğitimini, 2015'te Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı'nda "Türkiye'nin Balkan Türkleri Politikasının Analizi (1991-2014)" başlıklı teziyle tamamladı. Özlem, 2012-2018 yılları arasında Trakya Üniversitesi Balkan Araştırma Enstitüsü Balkan Siyaseti ve Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı'nda Araştırma Görevlisi ve Dr. Öğretim Üyesi olarak görev yaptı. 2018 yılında Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Siyasi Tarih Ana Bilim Dalı'na geçen Kader Özlem, 2021 yılında doçent oldu. Çalışmaları, Balkanlar, Bulgaristan, uluslararası göç ve diploması tarihi alanlarında yoğunlaşıyor.

EMEL PARLAR DAL

Prof. Dr. Parlar Dal, Marmara Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde öğretim üyesidir. Galatasaray Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun oldu. Yüksek lisansını sırasıyla Paris 1 Panthéon-Sorbonne (İşletme) ve Paris 3 Sorbonne-Nouvelle Üniversitesi (Avrupa Çalışmaları), doktorasını ise Paris 3 Sorbonne-Nouvelle Üniversitesi'nde, uluslararası ilişkiler alanında tamamladı. The Graduate Institute of International and Development Studies (Cenevre) ve Oxford University St. Anthony's College'da misafir öğretim üyesi olarak bulundu. The Academy of Korean Studies tarafından desteklenen bir projenin yürütücüsü (2020-2021) ve Jean Monnet kürsü başkanıdır (2020-2023). Türk dış politikası, küresel yönetim, yükselen/bölgesel/orta ölçekli güçler ve Türkiye-Ortadoğu ilişkileri hakkında çok sayıda SSCI yayını, kaleme aldığı kitap bölümleri ve derlediği uluslararası kitaplar bulunuyor.

KADRİ KAAAN RENDA

2014 yılında öğretim görevlisi olarak göreve başladığı Hacettepe Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Dr. Öğretim Üyesi olarak 2018'den beri çalışıyor. Lisansını Marmara Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde tamamladıktan sonra, Avrupa Birliği üzerine yüksek lisans derecesini Essex Üniversitesi'nden 2008'de aldı. Doktora çalışmalarını King's College Londra'da Avrupa Birliği ve Uluslararası Çalışmalar Bölümü'nde sürdürdü ve 2013'te tamamladı. Hacettepe Üniversitesi'nde lisans ve lisansüstü düzeyde Türk Dış Politikası, Avrupa Birliği, Siyasal Coğrafya, Amerikan Siyaseti ve Uygulamalı Araştırma Yöntemleri derslerini veriyor. Çalışmalarının bazıları *Insight Turkey*, *Journal of Balkan and Near Eastern Studies* ve *Chinese Political Science Review* dergilerinde yayımlandı.

İSMAİL ERKAM SULA

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde öğretim üyesidir. Uluslararası İlişkiler alanında doktora derecesini Bilkent Üniversitesi'nden aldı. Başlıca araştırma alanları, bilimsel araştırma yöntemleri, dış politika analizi, uluslararası ilişkiler kuramları ve uluslararası ilişkilerde aktif öğretim teknikleridir. Bu alanlarda çeşitli akademik yayınları, seminerleri ve konferans bildirileri bulunuyor. TÜBİTAK tarafından desteklenmiş olan "Foreign Policy Analysis and Quantitative Research Methods" başlıklı araştırma projesiyle 2018-2019 yıllarında Harvard Üniversitesi'nde Institute for Quantitative Social Science'ta doktora sonrası araştırmacı olarak çalıştı. 2022-2025 yılları arasında Avrupa Komisyonu tarafından hibelenendirilen "Global Risk Assessment Dataset and the EU's Role in Global Governance" GRADEU başlıklı küresel risklerin yönetimiyle ilgili veri seti oluşturmayı amaçlayan Jean Monnet Module projesini yürütüyor. Doç. Dr. Sula, 2021 yılından bu yana T.C. Dışişleri Bakanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi bünyesindeki diplomasi simülasyonlarının tasarımı ve uygulanması çalışmalarını koordine ediyor.

FARUK YALVAÇ

Prof. Dr. Yalvaç, Ankara Atılım Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde öğretim üyesidir. Talas Amerikan Ortaokulu ve Tarsus Amerikan Koleji'nin ardından 1974 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun oldu. 1975'te London School of Economics'ten yüksek lisans derecesini alan Yalvaç, 1976'da ikinci yüksek lisans derecesini ABD'de Tufts University, Fletcher School of Law and Diplomacy'den aldı. 1981 yılında London School of Economics'te doktorasını tamamladı. 1985 ile 2020 yılları arasında Orta Doğu Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde görev yaptı. Alanında çok sayıda makale, kitap bölümü ve kitap kaleme almış olan Yalvaç, uluslararası ilişkiler teorileri, tarihsel sosyoloji, eleştirel gerçekçilik, uluslararası ilişkiler etiği ve Marksizm üzerine çalışıyor.

Önsöz

Uluslararası ilişkiler ana bilim dalını, üzerinde çalışılan konular bağlamında uzmanlık alanlarına göre ayırmaya çalışırsak muhtemelen sonsuz sayıda alan bulabiliriz. Ancak bazı alanlarda teorik ve olgusal akademik tartışmalar çok daha yoğun yaşanıyor. Dikkatimizi çeken en önemli şey, bu tartışmalarda “değişim” kavramının odak noktasında olduğu. Söz konusu değişimleri geçmişle mukayese ederek yazmak, aslında bizim uluslararası ilişkileri nasıl okuduğumuzla ilişkili. Dolayısıyla sonsuz sayıda konu arasından seçilmiş belirli sayıdaki alanı, uzmanlarıyla birlikte incelemek, ulaştığımız sonuçları siz değerli okurların dikkatine sunmak bu kitabın temel gayesi oldu. Uzun süren bir çalışma döneminin sonunda ortaya çıkan ve birbirinden farklı teori ve yöntem perspektifine sahip yazarları bir araya getiren bu kitabı sizlere sunmaktan memnuniyet duyuyoruz.

Uluslararası ilişkilerde sistem değişime uğruyor. Sıklıkla yazılı ve sözlü olarak vurguladığımız gibi, uluslararası ilişkiler akademiasının büyük bir bölümü çok kutupluluğa geçiş döneminde olduğumuzu ifade ediyor. Sadece sistem değil devlet de eski kavramsal anlamından farklılaşıyor. Liberal devlet anlayışı geçmişe kıyasla bir dönüşüme uğrarken, aynı zamanda devletler kontrolü daha fazla ele alan yapılara doğru evriliyor. Dahası, birey de değişiyor. Liderlere yüklenen vasıflar hızlı bir şekilde dönüşüme uğruyor. Teknoloji ilerleyerek hayatımızın her alanına sirayet ederken, buna bağlı olarak güç, savaş, barış, diplomasi, dış politika gibi, uluslararası ilişkilerin klasik

kavramları da değişim geçiriyor. Bu kadar çok analiz düzeyi ve kavramın birlikte değişime uğradığı bir döneme aslında biz “dünyanın değişimi” diyoruz. Dolayısıyla, söz konusu değişimleri anlamının yaratacağı farkındalığa katkı sağlamak amacıyla sizlere bu kitabı sunuyoruz. Günümüzün giderek karmaşıklaşan dünyasını anlamaya çalışırken, bu kitabın siz değerli okurlarımız için işe yarar bir pusula olmasını ümit ediyoruz.

Bu kitap çalışmasına katkıda bulunan tüm yazarlarımıza ayrı ayrı şükranlarımızı sunuyoruz. Çalışma sürecinde, deneyiminden faydalandığımız yazarımız Faruk Yalvaç’a da ayrıca teşekkürü bir borç biliriz. Bununla birlikte yayımlanma aşamasında çalışmamıza verdiği emekten ötürü Hülya Hatipoğlu’na ve İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları çalışanlarına sonsuz teşekkürler.

Tarık Oğuzlu, Öner Akgöl
İstanbul 2023

Giriş

Değişen Dünyayı Okumanın Zorluğu, Bilinci ve Amacı Üzerine

Dünya büyük bir hızla değişiyor hatta bu değişime uyum sağlama sorunsalı, sadece devletler ya da toplumlar için değil, artık bireyler için de belirmeye başlıyor. Bu dönem aslında dünyanın geçirdiği ilk değişim değil, tarih boyunca defalarca değişime uğradı. I. Dünya Savaşı başladığında, insanlar önlerinde uzanan dönemin 19. yüzyıldan farklı olduğunu anlamıştı. İlk defa gördükleri yeni teknolojilerin, insan yaşamının konforunu artırırken bir yandan da gelişen savaş teknolojileriyle hayatlarında gördükleri en büyük “ilk” yıkımı yaratacağının da bilincindeydiler. Bazı toplumlar ise, bu teknolojilerden bihaber olsalar da bu dönemin yıkıcılığına sonuna kadar maruz kalmışlardı. Alanımızın kuruluşunun da, zaten bu savaşa müteakip ortaya çıkması tesadüf değildir. Bu döneme gelinceye kadar sadece teknolojiler değil ekonomiler, toplum sosyolojileri ve kentler, felsefi farklılıklar ve ardından yükselen ideolojiler hatta insanların kıyafetlerine kadar her şey köklü biçimde değişiyordu. Dolayısıyla bu dönemin insanları, bu köklü değişimin farkındaydı. Muhtemelen, dünya tarihinin en çok acı çeken toplumları her iki büyük savaşı da bir arada gören nesildi. Nitekim, ekonomik krizler, salgınlar, devletlerin sınırlarının değişmesi ve insanlığın utancı olabilecek büyüklükte kayıpların verildiği küresel savaşları görmüşlerdi. Onlar için olağanlaşan vahşet sonrası dönem belki de en büyük değişimdi. Öyle ki, II. Büyük Savaş sonrası, bu insanların seçtiği devlet adamları kurgulayacaktı. Bu liderlerden bazıları devletler arasında bütünleşme çabalarını önemserken, bazıları rakip olmayı tercih ettiler. Ancak bunların dünyanın güç dağılımına etkisi o kadar büyüktü ki, yeni düzenin de yine ya baş ak-

törleri ya da özneleri olacaktı. İki kutuplu sistem, her iki (hatta bağlantısızları da dahil edersek üç) ideoloji için de varoluşsal bir sorundu. Süregelen bu değişimde, devletler sistemin yapısına konusunda daha dikkatli olmak zorundaydı. Kolonyal dönem büyük ölçüde sona ermiş, yeni devletler, yeni aktörler, yeni ekonomik sistemler gerek uluslararası siyaseti gerekse toplum sosyolojisini değiştirmeye başlamıştı. Uluslararası ilişkiler literatürü II. Dünya Savaşı sonrası dönemde söz konusu olan istikrarı iki büyük süper güç arasında nükleer silahların varlığı temelinde oluşan “karşılıklı olarak garanti edilmiş yıkım” (*mutually assured destruction*) kavramıyla tanımladığı için, aslında bu değişim de insanlığa pek istediği huzuru getirmemişti. Ana akım teoriler, bu dönemin ortaya çıkardığı yapıyı her ne kadar güç dağılımı temelinde oluşan denge temelinde istikrarlı olarak tanımlasalar da esasen bu durum her an eli kulağında bir üçüncü dünya savaşının zarfı gibiydi. Ancak üçüncü bir savaşın çıkmamış olması, günümüzde nostalji hasreti yaşayan birçok devlet adamına bu dengenin kıymetini hatırlatmaktadır. Dolayısıyla dünya tekrar bir savaşa mı sürüklenecek sorusu, bu bahsedilen dönemde her daim akıllarda kalmıştır.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasını takip eden dönemde, başta uluslararası ilişkiler akademiyası olmak üzere birçok politik alanda yine değişim içeren yazılar yazılmaya başladı. “Tarihin sonu” gelmişti, “medeniyetler çatışacak”tı, “artık dünya tek kutupluydu gibi hipotezler ve “NATO kalmalı” mıydı gibi araştırma soruları, aslında pek çok çalışmanın çıkış noktası olmuştu. Korkulan Rusya ne olacak, ilerleyen Avrupa nereye kadar entegre olacak, sistemin en güçlü ülkesi ABD tek başına hegemon sıfatını ne kadar devam ettirecek, Asya'nın yükselenleri eski dünyanın yerini mi alacak gibi sorular, yine 1990'ların zihinsel altyapısını oluşturmuştu. 2023'ün dünyasından 1990'ların başlangıcına bakınca, o dönem aslında değişim “zannedilen” şeyin, Soğuk Savaş sisteminin ortadan kalkması sonrası oluşan “belirsizlik” olduğunu ifade etmek herhalde yanlış olmayacaktır. Nitekim dünya tarihinin 1990 sonrasındaki bu 10 yıllık döneminde (1991-2001), uluslararası politikada bu belirsizliği ortadan kaldıracak o kadar çok olay yaşandı ki, günümüzde yaşadığımız bu değişim sürecinin köklerini belki de bu dönemde aramak doğru olacaktır. Politik insanın temel gündemi dünyanın birçok yerinde yaşanan soykırımlar/etnik temizlikler, işgaller, ekonomik krizler, parçalanmış/bağımsız olan devletler, hegemonik rekabet, uluslararası örgütlenme vb olurken, bunların beraberinde terör, kıtlık, salgın hastalıklar, liberalizm

ve demokrasi, küresel yönetim gibi kavramlar da daha etraflıca incelenmeye başladı. 1990'ların sonuna kadar yaşanan her olay/olgu günümüzün değişim sürecini hazırlayan birer süreçti. Bu açıdan, devletler tek kutuplu sistemden çok kutuplu sisteme geçişte eline geçen her olanağı değerlendiren yapılara dönüşürken, toplumlarsa tarihin tüm dönemlerinde olduğu gibi buna uyum sağlamak zorunda kaldı. Geçmişin kaybedenlerinin yeniden güç arayışı, imparatorluk sanrıları, statükoyu koruma çabaları gibi kavramların 2000'lerin başından itibaren yeniden ve olağanüstü bir hızda uluslararası ilişkilerin gündemine girmeye başladığına tanık olduk. Özellikle 2000'lerin ilk on yılının ortalarından itibaren başlayan ve günümüzde gözle görülür hale gelen uluslararası rekabet, küresel ölçekte tüm dinamikleri yerinden oynatmaya başladı. Küresel ve bölgesel birçok aktör, istikrarsızlığın kökeninde çok kutuplu sistemleri gören bazı yazarları haklı çıkarıncasına, gerek geçmişten arta kalan sorunlarını çözmek gerekse sistemin statükosunda çıkarını maksimize etmek için stratejiler geliştirip taktikler uygularken, bundan uzun süredir faydalanan devletler ise bugün halihazırdaki avantajlı pozisyonunu koruma çabasında. İlerleyen teknolojik atılımların, küreselleşmeye ivme kazandırmakla birlikte toplumların daha rahat iletişim kurmasına yol açtığı gerçeğiyle dünyayı uluslara ayrılmış sınırlı toprak parçaları olarak görme ihtimali de düşerken, devletin de olağanüstü bir çabayla bunu koruma güdüsü aynı döneme denk geldi. Hatta yine siyasal ideolojilerin, cinsiyetin, dinlerin, milliyetçiliklerin ulusları aşma süreci de birbiriyle rekabet halinde olan ve sistemden pay almaya çalışan devletlerin mücadeleleriyle aynı döneme denk geldi. Görüldüğü üzere, derinlere indikçe, değişim kavramı çok daha anlamlı ve karmaşık hale geliyor. Dolayısıyla, uluslararası ilişkilere bilgi üretme amacı olan bireyler için hem bütünlük hem de tekil olgular/olaylar/kavramlar günden güne önem kazanmaya başlıyor.

Öncelikli olarak “bütüne” bakıp, aşağılara doğru indiğimizde aklımıza ilk gelen, uluslararası sistemin yapısındaki değişim sürecine paralel olarak gerçekleşen statükodaki değişimdir. Dolayısıyla, uluslararası ilişkiler literatürüne katkıda bulunan bireyler olarak bazı yazarlarımız, uluslararası rekabet konusuna özel olarak kendi perspektiflerinden eğildi. Burada en dikkat çekici nokta, Batı dışı Büyük Güçlerin Batı'ya alternatif olarak geliştirdiği eylemler, fikirler ve stratejilerin, diğer ülkelerin dış politikalarına ve diğer unsurlarına nasıl yansıtıldığıydı. Kanaatimizce, halihazırda yaşadığımız değişim sürecinin kökeninde temel olarak bu durum yatıyordu.

Tarik Oğuzlu, “Yeni Dünya Düzeninin Kodları” başlıklı bölümünde, sayılamayacak kadar farklı konunun iç içe geçtiği bu değişim sürecinde Çin, Rusya ve bazı Batı dışı aktörlerin küresel siyasetin belirlenmesinde artık daha önemli bir konumda bulunduğu, liberal ve kapitalist ekonomi modelinin aşınmasıyla alternatif siyaset, dış politika ve ekonomik kalkınma reçetelerinin sıklıkla gündeme geldiği bir süreci yaşadığımızı ifade ediyor. Kitabımıza, “Yeni Dünya Düzeninde Dış Politika” başlıklı bölümüyle katkıda bulunan ve dış politika perspektifinden eğilen Bezen Balamir Coşkun ise, uluslararası ilişkilerin, milliyetçilik içgüdülerini ve milliyetçiliğin coğrafi alanın tahakkümüne ilişkin takıntısını gölgede bırakan ekonomi, karşılıklı bağımlılık ve evrensel değerlerle ilgili olması beklenirken, –Rusya, Çin ve çoğu Ortadoğu ülkesinin dış politikalarına baktığımızda– hâlâ kimin kime ne yapabileceğiyle ilgili olduğu gerçeğini karşımıza çıkarıyor. Uluslararası politika ekseninden bakılarak, devletlerin yeni stratejiler geliştirdiklerini görüyoruz. Nitekim gerek Büyük gerek Orta Güçler, neredeyse tüm ülkeler açısından bir “büyük strateji” kavramsallaştırması, uluslararası ilişkiler literatüründe tekrar yer almaya başladı. Bahsedilen bu ülkelerin büyük stratejilerini Baybars Ögün tarafından çoğunlukla yapısalcı perspektiften yazılan, “Yeni Dünya Düzeninde Büyük Strateji” başlıklı bölümde görmekteyiz. Yazarımıza göre büyük stratejiler hâlâ ayakta.

Sistemdeki bu değişimin ötesinde, “devlet” de artık üzerinde düşünülmesi gereken bir aygıt. Faruk Yalvaç, “Eleştirel Politik Ekonomi Yaklaşımı Açısından Devlet-Toplum-Sistem İlişkisi” başlıklı bölümünde, devletin öneminde bir azalmadan ziyade, toplumsal işlevlerinde azalma olduğunu fakat baskıcı unsurların arttığını, devlet davranışlarının anlaşılabilmesi için devlet-toplum ve uluslararası sistemin bir arada, diyalektik bir bütünlük içinde incelenmesi gerektiğini, kendi bölümünde etraflıca açıklıyor. Liberallerin ileri sürdüğü ekonomik bağımlılığın barış getireceği varsayımı üzerinden hareketle, bu kadar ekonomik bağımlılık varken neden hâlâ jeopolitik rekabet olduğu sorunsalını irdeliyor. Uluslararası ilişkilerde politik ekonomi konusu, çok boyutlu bir alan. Dolayısıyla bu kitapta birden fazla politik ekonomi bölümüne yer verdik. Hüseyin Emrah Karaoğuz “Yeni Dünya Düzeninin Uluslararası Ekonomi Politikası” adlı çalışmasında, yeni dünya düzenini, uluslararası politik ekonomi alanının temel yaklaşımları olan ekonomik liberalizm, merkantilizm ve yapısalcı perspektiflerle devlet-piyasa ilişkileri

ekseninde açıklıyor. Yazarımıza göre, her bir perspektif eleştirel bir gözle incelendiğinde farklı bakış açıları sağlıyor.

Bu değişim süreci, uluslararası ilişkiler alanına teorik bakışlarımızı da doğal olarak etkiliyor. Bu kitap aracılığıyla, uluslararası ilişkiler teorilerinin bu değişime nasıl adapte olduğunu, neyi dile getirdiklerini de açıklamak istedik. Seçkin Barış Gülmez, “Uluslararası İlişkilere Teorik Bakmak: Zorluklar, Fırsatlar” başlıklı bölümünde, uluslararası ilişkiler teorilerinin öncelikle yeniden tanımlanarak Batı’nın ötesine geçme yönünde dönüşüm geçirdiğini, küresel uluslararası ilişkiler teorisinin Batı merkezcilikten kurtulmasını beklediğini ifade ediyor. Batı merkezçiliğe bir karşı çıkış yalnızca ana akımda değil yazarlarımızın da bahsettiği gibi pek çok perspektifte görülüyor. Çiğdem Aydın Koyuncu, “Değişen Dünyada Feminizm: Eleştiriler Üzerinden Bir Okuma” adlı bölümünde, ana akım teorilerin aslında önemsemediği, maskülenleştirdiği yapıları ortaya çıkarıp, uluslararası politik süreçlere kadın konularını yerleştirerek, beden, kimlik, farklılık, temsil gibi olguları tartışmaya açıyor. Aslında bu durum Anglo-Amerikan merkezli uluslararası ilişkiler disiplininin sınırlarını zorluyor. Feminizmin ortaya çıkardığı bu tartışmalar, Batı merkezli pozitivist alternatif bir normatif önerme grubu sunarak, “eski” bakışı aslında epey zora sokuyor. Pozitivist uluslararası ilişkiler anlayışına karşı ileri sürülen farklı teorik perspektifler, kavramsal olarak üzerine kafa yordüğümüz ancak bugüne kadar üzerinde çok durulmamış belirli alanların da varlığını ortaya çıkarıyor. Örneğin etik konuları içeren normativizm aslında uluslararası ilişkilerde son derece önemli bir alan. Günümüz dünyasının çelişkilerinin büyük kısmı, esasen etiği çok sistematik incelemediğimizi gösteriyor. Yazarımız Mustafa Atatorun, “Küresel İlişkilerde Ahlaki Gerilim: Tikellik ve Evrensellik” başlıklı bölümünde, uluslararası ilişkiler alanının, etik disiplinini uzun bir süre ihmal ettiğini ifade ediyor. Halbuki, uluslararası ilişkiler hakkındaki tartışmalar, doğrudan veya dolaylı biçimde etik söylem gelenekleriyle ilgilidir. Yazarımız devletlerin, küresel ve bölgesel sorunlar karşısında bir yandan egemenliklerini ve güçlerini koruma/ artırma ihtiyacı hissederken diğer yandan kozmopolit bir ahlaki duruş ve yapıya da ihtiyaç duyduklarını ifade ediyor.

Bu kitabın konusunu oluşturan değişim süreci, ikilemlerle dolu bir zaman diliminde gördüğümüz çevreyi anlamlandırma süreci aslında. Değişim sürecinin küreselleşmenin olağan bir süreci olduğunu varsayarsak, bu süre-

cin değişkenlerinin çokluğu, kontrol edilebilir ya da yönetilebilir olmasını da zorlaştırmaktadır. Salgınlar, iç savaşlar, iklim değişikliği gibi konuların en büyük sorunlar olarak karşımıza çıktığı bu dönemde, sorunu anlamamanın ya da açıklamanın yanında, bu sorunlara çözüm bulmak da başlı başına bir problemdir. Dolayısıyla değişen dünyanın yarattığı sorunları çözmeye dönük yapılar/kurgular daha da önem kazanmaktadır. Bu açıdan, “küresel yönetim” konusu hâlâ bir araştırma alanı olarak ortada durmaktadır. İsmail Erkam Sula ve Emel Parlar Dal, “Uluslararası İlişkiler ve Küresel Yönetişim: Aktörler ve Yapılar” başlıklı bölümlerinde, ulus-devletlerin, küresel sorunları yerel yöntemlerle çözmeye iradesinden vazgeçmediğini, ancak değişen dünyada küresel yönetim mekanizmalarının etkinliğinin ve işlevselliğinin artmasının bir zorunluluk olduğunu ifade ediyorlar.

Klasik teori ve kavramların günümüzün değişimiyle geçirdikleri evrim de önemli bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Kanımızca, klasik ve ana akımda sıklıkla üzerinde durduğumuz güvenlik, savaş, diplomasi, strateji gibi kavramlar da artık aynı değildi. Bu konulara eğilmek de en az değişim sürecinin ana ve eleştirel akımları kadar önemlidir. Klasik teorinin bu kavramlara yükledikleri anlamlar kimine göre değişirken, kimine göre aslında çeşitleniyor. Başka bir ifadeyle klasik kavramlar öylece yerinde dururken, aynı zamanda bu kavramların türevleri ile günümüzü anlamlandırmaya çalışıyoruz. Dolayısıyla yukarıda bahsedilen bu kavramların gerek pozitivist gerekse post-pozitivist bakış açılarıyla yeniden incelenmesi gerektiği kanaati hasıl oldu. Barış Çağlar, “Güvenlik Ekolleri: Ne, Nasıl, Niye?” adlı bölümünde, bahsedilen bu değişim sürecinin bir sonucu olan güvenlik konusunun teorik olarak nasıl şekillendiğini ve ekollerin neden ve nasıl oluştuğunu açıklıyor. Öte yandan güç hâlâ klasik Sert Güce mi dayalıdır? Sert Gücün önemini yadsımıyoruz ancak bunların alternatifi yok mudur sorularına Kadri Kaan Renda, “Yeni Dünya Düzeninde Güç Tartışması” başlıklı bölümüyle cevap veriyor. Yazarımız, uluslararası ilişkilerin en temel konularından biri olan “güç” kavramının, değişen dünya düzenine nasıl ayak uydurduğunu tartışıyor. Nitekim, sadece Sert ve Yumuşak Gücün olmadığı bir dünyada, Akıllı Güç, Keskin Güç ve Değişken güç gibi kavramların ne anlama geldiği ve araçsallaştırıldığı, yazar tarafından burada açıklanıyor. Ana akım teorilerde, güç ve savaş çoğunlukla birlikte değerlendirilir. Artık günümüzde savaşın da hibrit hale geldiği düşünülürse, bu kavramın da geçmişten farklı analiz edileceği açıklık kazanır. Halbuki, savaşın değişimini tetikleyen süreç

sadece askeri teknolojinin değişimiyle ilgili değildir. Konu daha farklı perspektiflerden analiz edilebilir. Öner Akgül, “Yeni Dünya Düzeni, Endüstri 4.0 ve Savaş” başlıklı çalışmasında, savaş kavramındaki değişimi, tarihsel bir bütünlük içinde ele alarak, endüstriyel ilerleme süreçleri ile savaş arasındaki ilişkiyi, sistemler, devletler, toplumlar ve bireyler özelinde inceliyor. Şu an içinde yaşadığımız Dördüncü Endüstri Devrimi döneminin çatışma ve barış dinamiklerini ortaya koyuyor. Savaş esasen diplomasinin ölü doğmuş çocuğudur. Dolayısıyla diplomasi kavramları da benzer şekilde ciddi bir dönüşüm geçirmektedir. Barış Özdal ve Kader Özlem’in “Diplomasinin Değişen Karakteri: Dijital Diplomasi ve Kamu Diplomasisi Çağında Mıyız?” adlı bölümlerinde bahsettikleri üzere, dünya diplomasisinde dijitalleşme artmaktadır. Yazarlarımız, artık bir metaverse evreni olduğunu ve devletlerin hızla bu alana angaje olmaya başladığını ifade ediyorlar. Dolayısıyla diplomasinin dijitalleşen yönünü göz ardı etme ihtimalimizin olmadığını ifade ediyorlar. Tüm bunlara bakıldığında, artık uluslararası ilişkilerin en klasik kavramları/araçları da yerinde saymıyor.

Tüm bu bilgiler dahilinde, dünyanın yine bir değişim süreci içinde olduğunu peşinen kabul edersek, bunu anlama ve açıklama çabasından doğan bir zorunluluk var. Esasen değişim sürecini okumanın zorluğunun kökeninde, bu değişim süreci içinde yaşıyor olmamız yatıyor. Uyum sağladığımız bu sürecin bir değişim olduğunu algılamak birçok insan için zor bir durum olabilir. Örneğin yüzlerce yıllık dünya tarihinin geçirdiği evrim sürecini üç yüz sayfada anlatan bir kitapta okuduğumuzda ya da bir buçuk saatlik bir belgeselde izlediğimizde, değişimin hangi yönde geliştiğini anlamak çok zor olmayabilir. Ancak içinde yaşadığımız dönem başlı başına değişimin kendisi ise bunu anlamak ya da açıklamak zor olabilir. Dolayısıyla, bunu anlamak için gerek sürecin gerek kavramın gerekse teorinin öncesiyle mukayese edilip açıklanması gerekir ki bu çalışmada yazarlarımız buna çabaladı. Bu çalışmada her bir bölüm yazarı, bu zorluğu aşabilmek için kendi kavramını, sürecini ya da teorisini, öznesinin öncesiyle mukayese ederek yazdı. Öte yandan, içinde yaşanan değişim sürecini anlayabilmenin bir de yöntemsel ve teorik problemi vardı. Dünyayı anlayabilmek için olayı ya da olguyu bölerek açıklamak istediğimizde, uluslararası ilişkilerin klasik yöntemleriyle ya birey, devlet, sistem diye bölecektik, ya da kavramı dünü ve bugünüyle mukayese edecektik. Aslında biz bu çalışmada her ikisini birlikte yapmaya çalıştık. Dünyayı Doğu, Batı, güçlü, zayıf, kuzey, güney, eski, yeni, kadın, erkek, erken, geç,

küresel, bölgesel, ahlaki, gayri ahlaki, devlet, devlet dışı vb kavramlarla defalarca böldük, her birini teorik olarak ayrı ayrı incelemeye çabaladık. Dolayısıyla sadece mukayese etmedik, aynı zamanda yeninin eskisinden farkını, değişim sürecindeki konumuna da odaklanmaya çalıştık.

Çalışmaya başlarken üzerinde durduğumuz bir diğer husus, bu değişimi anlatmanın bir bilinç meselesi olduğuydu. Başka bir ifadeyle, değişim konusunun felsefi ya da teorik amacının, okuyucuya farklı perspektifler üzerinden düşünme kabiliyeti kazandırmasıydı. Bu durum klasik bir bölgesel analizin ya da bir vaka incelemesinin ötesindedir. Bu nedenle, bu çalışma kapsamında gerek pozitivist gerekse post-pozitivist birçok yazarla çalıştık. Okurun, pozitivist ya da post-pozitivist yazarlar tarafından değişim kavramına hangi anlamların yüklendiğini anlaması, bizim açımızdan önemli bir konudur. Nitekim, çalışmada belirtilen herhangi bir metodolojik duruşu bir diğerinden üstün ya da daha açıklayıcı görmüyoruz. Dolayısıyla bizimle benzer düşünen okurlar için, geniş bir perspektiften değişen dünya bilincinin ortaya konularak, entelektüel bir tartışmanın açılması gerektiği kanaatindeyiz.

Yukarıda yazılanları hatırımızda tutarak tekrarlayalım, dünya büyük bir hızla değişiyor. Ancak bu sefer, artık belki de sayılamayacak kadar çok faktörün etkisiyle, olağanüstü bir hızda değişiyor. Günümüz dünyasının değişimi artık o kadar çok boyutlu hale geldi ki, bir diğer teorik bakış açısına kulak tıkamamız neredeyse mümkün değil. Dolayısıyla kavramlara, olaylara, teorilere yüklenen anlamları, bunların geçirdiği evrimi mukayeseli olarak anlamak, anlamlandırmak ve açıklamak amacıyla bir araya geldik. Biz uluslararası ilişkiler akademiasının birkaç üyesi olarak, kendi teorik/yönetimsel perspektifimizden bu değişimi anlamlandırmaya ve değişen dünyayı okumaya çalıştık. Bu çalışmanın, farklı perspektiflerden beslenmeyi amaç edinmiş tüm okurlara faydalı olmasını diliyoruz. Bu kitabın, okurlarımıza yeni ufuklar açmasını temenni ediyoruz.

Tarık Oğuzlu, Öner Akgül